

Integral Ingredients

פרשיות ויקהל פקודי

שבת פרשת החדש

בית

10 "Every wise-hearted person among you shall come and make everything that HASHEM has commanded: 11 the Tabernacle, its Tent, and its Cover, its hooks, its planks, its bars,

2 skemat - ch. 31

16 "And I, behold, I have assigned with him Oholiab son of Ahisamach of the tribe of Dan, and I have endowed the heart of every wise-hearted person with wisdom, and they shall make all that I have commanded you: 17 the Tent of Meeting, the Ark of the Testimony-tablets and the

3

בית

20 He took and placed the Testimony into the Ark and inserted the staves on the Ark, and he placed the Cover on the Ark from above. 21 He brought the Ark into the Tabernacle and emplaced the Partition sheltering the Ark of Testimony, as HASHEM had commanded Moses.

22 He put the Table in the Tent of Meeting on the north side of the Tabernacle, outside the Partition. 23 He prepared on it the setting of bread before HASHEM, as HASHEM had commanded Moses.)

409

מראש צורים

4

אף על פי כן, מפן מסויים נודעה עדיפות דוקא למשכן שבמדבר, על פני המקדשות שנבנו בירושלים. בעוונותינו הרבים שלטו בבתי המקדש במרוצת הזמן ירי צר ואויב עד שחרבו, ולא כן עלה בגורלו של המשכן. הוא אמנם חדל מלשמש בתפקידו ונגנו, אולם ירי זרים אף פעם לא שלטו

עלה עשרות מונים על המשכן שבמדבר. אם כן, במה זכה דוקא הוא למה שלא זכו הם?

7 תשובה על כך מצינו בדברי היספורנו (לה, כא):

שהיו ראשי אומני מלאכת המשכן וכליו מיוחסים וצדיקים שבדור, ובכן שרמה שכינה במעשה וידיהם ולא נפל ביד אויבים, אבל פקדש שלמה שהיו עושי המלאכה בו מצור, אף על פי ששרתה בו שכינה נמסרו חלקיו, והוצרך לחוק את ברק הבית, ונפל בסוף הכל ביד אויבים. אבל בית שני... לא שרתה בו שכינה ונפל ביד אויבים, כי אמנם בית שני לא היה משכן העדות... ולא פוקד כי אם על פי בורש, ולא היו שם בני לו... ומן המתעסקים בבנינו היו צדיקים וצורים כמבואר בספר עזרא.

לדבריו מה שגרם לבתי המקדש להחשף לידי זרים ולהחרב בידיהם, נבע מחסר רוחני שהיה בעת בנינם. אמנם חומרי הגלם של המשכן היו דלים בהרבה מאלו שהושקעו במקדשות, אולם במשכן היה גורם רוחני ממעלה ראשונה, והוא שעמד לו להיגנו בתמימותו. גורם זה הוא עובדת בנייתו בידי צדיקים, קדושי עליון, וכיון שגורם טהור זה חסר בבתי המקדש, עלה בגורלם מה שעלה.

על עיקרון זה חוזר היספורנו גם בהמשך דבריו (שם, כד):

העיד על קצבת הזהב והכסף והנחושת שנכנסה במלאכת המשכן שהיתה דבר מועט, בערך אל העושר שהיה בבית ראשון כמבואר בספר מלכים, ויותר ממנו העושר שהיה מבנין הורדוס. ועם כל זאת, יותר התמיד מראה כבוד ה' במשכן של משה, ממה שהתמיד במקדש ראשון, ולא נראה כלל במקדש שני. וזוה הורה שלא קצבת העושר וגורל הבנין יהיו סיבות להשרות השכינה בישראל, אבל רצה ה' את יראיו ומעשיהם, לשכנו בתוכם.

8 בית המקדש לא היה היכל פאר סתמי, שטיבו נקבע בהתאם למשאבים שהוקצו לבנינו. המקדשות, כמו המשכן, היו האתרים שבהם השכין הקב"ה את שכינתו בתוככי עם הקודש, ובהתאם לכך תוקפם ועוצמתם היו תלויים באיכותם. ככל שגדלה מעלת קדושת העוסקים בבנינם, גדלה השראת השכינה שבהם, ובדרגת השיא שהיתה במשכן, לא היה מסוגל ערל לגעת בו, קל וחומר שלא יוכל היה להדין להחריבו.

יש כאן ביטוי לגישה היהודית המקורית, השונה בתכלית מזו של אומות העולם. תפיסת גויי הארצות היא שהפאר החיצוני הינו חזות הכל. לידים אין כל חשיבות לאישיותו של המבצע, ובלבד שהיצירה תהיה הדורה ביופיה. לעומתם דוגלים ישראל בשיטה שהפנימיות היא הקובעת, והיא המעניקה למפעל את חוסנו ויציבותו.

בו נמצא שהמשכן נחתם בחותם של נצח, יתר על מה שזכה המקדש שבירושלים.

וכן תעשו - לדורות

לעדיפות זו של המשכן, על פני בתי המקדשות שהוקמו בארץ ישראל, נודעת משמעות גם במסגרת ההלכה הנהוגה למעשה.

ה"טור" (סימן תכט) ציטט את האמור ב"מסכת סופרים" שאין להתענות לחדש ניסן. יסוד הלכה זו במאורעות שמן העבר הרחוק, דהיינו מומן הקמת המשכן. באחד בניסן כידוע הוקם המשכן, ולאחר מכן הקריבו שנים עשר נשיאי ישראל, איש איש ביומו, קרבנות לחנוכת המזבח. בימי הקרבת הקרבנות, עשו נשיאי השבטים יום טוב לשבטיהם, ונמצא שהיו אלו ימי מועד לכלל ישראל. לפיכך נקבעו במועד זה סממני שמחה לדורות.

תמה על כך היבית יוסף: הרי מאורעות חודש ניסן הינם מאלו המנויים ב"מגילת תענית", זו המגילה המפרטת את הימים המיוחדים שנקבעו מקדמת דנא למועדים טובים, שאין לצום או להספיד בהם. אולם הרי כבר נפסקה ההלכה (עיין ראש השנה יט, ב) ש"בטלה מגילת תענית", דהיינו שלאחר החורבן, מנהגי השמחה המופיעים בה אינם תקפים עוד. אם כן, במה נשתנה דינו של חודש ניסן, מדין שאר ימי הזכרון הכלולים ב"מגילת תענית"?

תשובה מעניינת משיב על כך בעל היחודשי הרי"ם. הוא מעיר שהבדל יסודי קיים בין כל הימים הרשומים ב"מגילת תענית", לבין חודש ניסן. כל המועדות המופיעים שם נקבעו לזכר הניסים שגעשו לאבותינו בבית המקדש. לפיכך אחר שחרב המקדש, בטל תוקפם. לא כך ימי ניסן. אלו נתקדשו בשל שייכותם למשכן, וכיון שהמשכן לא חרב, גם תוקפם לא פג, על אף היותו בגלות.

מעשו ידיהם של צדיקים

אולם מבקשים אנו להבין פשר ענין זה עצמו: מדוע שפר חבלו של המשכן משל המקדשות? ההשקפה הממונית שהושקעה במשכן, קטנה היתה בהרבה ממה שהושקע במקדש. גם ממדיהם והדרם של בתי המקדש,

לכשנדייק בדברי ה"ספורנו" נמצא שלא במקרה הוא משתמש בביטוי: "רוצה ה' את יראיו".

ביטוי זה מופיע בתהלים (קמז, יא) בניגוד לאמור בפסוק שלפניו: "לא נבגורת הסוס יחפץ, לא בשוקי האיש ירצה". במליצת לשון קדשו מצביע דוד המלך על צורות שונות של פעולות, שהקב"ה אינו חפץ בהן. "לא נבגורת הסוס יחפץ" - הקב"ה אינו דורש מן האדם מעשי גבורה, ראוותניים. גם "לא בשוקי האיש ירצה" - רצון ה' שולל מעשים חיצוניים, הנעשים רק באיברים הגשמיים. לעומת זאת "רוצה ה' את יראיו" ואת מעשיהם המלאים תוכן פנימי, (עיין "חירושי הרים" על התורה עמוד רפג).

גם מבלי שנתעמק מבינים אנו בבירור שבתחום העשייה האיכותית, יתרון מעשי היהודי משל הגוי, הינו כיתרון האור מן החושך. הן קיימת אבחנה מהותית בין קודש לחול ובין ישראל לעמים, והבדלה זו כמובן מוצאת את ביטוייה גם ביצירות היוצאות מתחת ידיהם.

אמנם לא מצינו איסור כלשהו לשתף נכרים בייצור כלי המקדש או בבנייתו, אולם מכל מקום, לשיתופם של אלו ישנן השלכות על איכות המעשים המתבצעים על ידיהם. אמנם על פני השטח לא ניתן היה להבחין בשעתו בפגם כלשהו בתוצר, אולם זה עתיד היה לתת את אותותיו ברבות הימים. המשכן שנבנה לליל מתוך קדושת ישראל, הוצק על יסודות איתנים, שלעולם לא ניתן היה למוטטם. מה שאין כן המקדשות, שביצירתם שותפו גם אנשים שלא מבני ברית.

כאמור, עצם קדושת בן ישראל הינה גדולה ונשגבה, עד שגוי לעולם לא יוכל להידמות במעשיו לאלו של ישראל. אולם ה"שפת אמת" (שקלים, תריג) לימד כי קיימת נקודה עקרונית, שבה גנו השוני בין מעשיהם של ישראל לאלו של העמים. אצל ישראל קיים המושג של "לשמה", דהיינו שמעשיו נעשים מתוך כוונת לב טהורה לשמו של מקום, וגרעין טהור זה נעדר כליל במעשיהם של האומות. ככל מעשה שעושה יהודי, גם אם זה נראה כסתמי, קיים הכלל ש"סתמא לשמה קאי", דהיינו שגם מן הסתם יש

בו נקודה פנימית "לשם שמים", בעוד שאצל הגוי, ה"לשמה" ממנו והלאה. אפילו אם הגוי סבור בכנות שכוונותיו טהורות, אין זו אלא אשליה, באשר ברבים העמוקים של נפשו מתרוצצות כוונות מסוג שונה. בנקודה זו מתמצה ההבדל שבין המשכן, שכל הורתו ולידתו היו בקדושה בידי ישראל, לבין בתי המקדש שביצירתם התערב גם כח זר. ה"לשמה" שבענין הוא שהיקנה למשכן את כח עמידתו הנצחי, בעוד שתערובת הנגיעות האנוכיות מצד הנכרים, הפקיעה מן המקדשות את שגב נצחיותם.

10

בלתי לה' לבדו

אמת, נכון הדבר, שבכל מצוה הנעשית בידי יהודי מצוי גרעין קדוש של "לשמה", אולם יצירת המשכן עלתה על כולנה, להיות כל כולה מיוסדת על אדני טהור המחשבה. ה"לשם שמים" קיבל במלאכת המשכן את מלוא ביטויו.

ה"שפת אמת" (ויקהל, תריג) הסב את תשומת לבנו לעובדה שבבנין המשכן השתתפו "חכמי לב". ביטוי זה משמעותו, לדברי ה"שפת אמת", כי למלאכת בנין המשכן הוזקקו ישראל לא רק לאומנות של ידים, אלא לפנימיות של לב, שהיא היתה המרכיב העיקרי שבבנין.

ולא רק יצירת המשכן היתה כולה חתומה בחותם ה"לשם שמים" הטהור, אלא אפילו גביית הכסף ושאר החומרים שהוצרכו לבנין, צריכה היתה להעשות מתוך כוונה טהורה זו. זוהי הסיבה שהתורה צותה שחכמי הלב יתעסקו לא רק בעשיית המשכן וכליו, אלא גם בניצוח על מגבית החומרים למשכן. במפורש העידה כן התורה (שמות כח, ה): "והם יקחו את הזהב וכו'" (עיין בפירושו ה"ספורנו", שם, בוח).

כך גם נאמר בתורה בפתח הציוויים אודות בנין המשכן. על ההקמה עצמה נאמר: "ועשו לי מקדש", ופירש על כך רש"י: "ועשו לשמי בית קדושה". אולם לא רק הבנין חייב היה להיבנות לשמו של מקום, אלא גם הרמת התרומות היתה צריכה להתבצע כן, כפי שנאמר (כה, ט): "ויוקחו לי תרומה", דהיינו: "לי - לשמו" (כפירושו של רש"י, שם). נמצא שלמן הצעד הראשוני ביותר, כל מלאכת המשכן חייבת היתה להתבצע לשם שמים. יצירה שכל כולה נתייסדה על טהור כוונות של קדושי עליון, פשיטא שקיבלה תוקף מיוחד במינו.

11

בשם הגר"א מוילנא נמסר שאמר שאלו היו בונים בית כנסת במחשבות טהורות בתכלית, לשם שמים, מבלי תערובת מחשבה זרה כלשהי, דהיינו, שאפילו חוטבי העצים למבנה וכיוצא בהם, היו פועלים אך ורק מתוך מחשבות טהורות, ולא מתוך נגיעות אנוכיות כלשהן, באותו בית כנסת אפילו תפילה אחת לא היתה יכולה להאמר שלא בכוונה. הטהרה שביצירה חייבת לתת את אותותיה בקדושה שתשרה במקום.

מאליו מובן שדברים שהם נכונים בקשר לבנין כל מקדש מעט, נכונים פי כמה ביחס למשכן, שכל שלבי עשייתו התבצעו בידי גדולי קדושי ישראל, ובמחשבות קודש שלא היה בהן שמץ זרות.

בהתאם לכך אמנם זכו ישראל שהמשכן יצא לא רק כלול בהדרו, אלא ששרתה בו השכינה בצורה גלויה, וגם בסופו לא חלו בו ידים זרות. עמדו ליצירה זו זכות וקדושת יוצריה ונפשות מעשיהם, שהתבצעו במירב השלימות.

כיוצא בדבר כתב המלבי"ם שזוהו הטעם שבנינו כונה המשכן בתואר "משכן העדות", באשר השראת השכינה שבו העידה נאמנה כי כל מהלך בנייתו בוצע בתכלית השלימות, ובכל שלבי ביצועו לא התערב אף לא שמץ של פסול. כדבריו (לה, כא):

קראו מה בשם "משכן העדות" שגם המשכן היה מעיד שהכל נעשה באמונה, שזה לא יצויר אם היה במלאכתם איזה עוון... (וראה המאמר "הערות שבמשכן" עמוד 40).

12

מפני החיבה

לאור דברים אלו נוכל להבין את פשר האריכות הרבה שבה מתואר מעשה המשכן בתורה.

יודעים אנו כי תורתנו הקדושה הינה חסכנית גדולה במלים, עד שאפילו גופי תורה נלמדים לעתים מריבוי של תיבה ואפילו של אות. ביסוד הפיסה זו מונחת ההכרה שבתורת ה' אין אף לא אות אחת מיותרת, וממה שענין מסויים נכתב בריבוי של מילה או של אותיות, ניתן להבין שרצון התורה להשמיענו חידוש כלשהו.

והנה לענין המשכן וכליו מקדישה התורה לא פחות מארבע פרשיות שלימות, ועוד פסוקים אחדים בפרשיות נוספות. העיין בפרשיות "תרומה", "תצוה", "ויקהל" ו"פקודי" יגלה כי ישנם פרטים אחדים שנשנו ונכפלו

בפרשיות אלו, לא אחת ולא שתיים, אלא לעתים אפילו חמש פעמים: פעם בציווי למשה, פעם בציווי לעם, פעם בביצוע וכו'. בלומלנו זאת עולה התמיהה הגדולה, מדוע יצאה כאן התורה מגידרה והקדישה לענין זה פסוקים כה רבים?

לשאלה זו מתייחס הרמב"ן בפירושו לתורה (לו, ה) והוא גם משיב על כך. אלו דבריו:

הנה החזיר בתורה מלאכת המשכן חמש פעמים... ועל הכלל, כל זה דרך חיבה ודרך מעלה, לומר כי חפץ השם במלאכה ומזכיר אותה בתורתו פעמים רבות, להרבות שכר לעוסקים בה, כענין מה שאמרו במדרש (בראשית רבה ט, יא): "יפה שיחת עבדי אבות לפני הקב"ה, מתורתם של בנים, שהרי פרשתו של אליעזר שנים ושלושה דפין היא".

האריכות הרבה שמקדישה התורה לענין זה באה להצביע על קורת הרוח שהיתה לבורא מענין המשכן, לא זו בלבד שישראל זכו להשכין את השכינה בקירבם, אלא שכל מעשיהם נעשו תורה שלימה, וחביב בעיני רחמנא לפורטה פעמים רבות ולחזור ולשנות בה, כחפץ החביב על בעליו, שבכל עת הוא חוזר וממשמש בו.

לאור האמור לעיל שמעשי המשכן הצטיינו בטהרת לב עילאית, שליוותה את כל השלבים שהיו בענין, למן גביית הכספים והחומרים ועד לביצוע הסופי, ענין זה מובן בהחלט.

13

כאשר ציוה ה' את משה

ברוח זו נוכל גם לפרש את החזרה הנכפלת בתורה פעמים רבות: "כאשר ציוה ה' את משה".

הרגשה זו של התורה, החוזרת על עצמה בכל פריט שהיה במשכן, טעונה הסבר. כלום עלה על הדעת שישראל לא יוציאו לפועל את ציווי של הקב"ה, בדיוק כפי שנצטוו, עד שהתורה צריכה להדגיש שהכל נעשה: "כאשר ציוה ה' את משה"?

אכן, הנסיון מוכיח כי מרחק רב קיים בין עולם המחשבה לעולם המעשה. בדרך כלל עוברים על כל ענין גלגולים רבים, משלב התכנון עד שלבי הביצוע הסופי. לעתים קורה שאחרי ההוצאה לפועל, שונה התוצר ממה שתוכנן, עד לבלי הכר. גם אם עדיין נשארים צמודים לתכנון הנראה לעין, מכל מקום חלים בו הרבה שינויים איכותיים – פנימיים. דברים אלו נכונים בעיקר מבחינת הכוונת וטהרת המחשבות שבהם. עינינו הרואות כי רעיונות גדולים וקדושים, כשהם מגיעים לשלבי ביצוע, מתערבים בהם הרבה שיקולים זרים, וקדושת הרעיון המקורי כמו נבללת בריבוי גדול של פניות ורות.

ואת ועוד, עולם המעשה מעצם טבעו הינו מוגבל, ולפיכך הוא גורם לצמצומים רבים באיכות העשייה. לעומת הרצון הכן שבתחילה, נוצרים 'פירוטים' רבים בדרך להוצאה לפועל.

לפיכך באה התורה להדגיש שבמשכן היה המצב שונה. הביצוע תאם

כן עשו בעשיית המשכן

לפי זה נוכל לפרש שבדומה לאהרן הכהן אשר לא שינה ועשה את עבודתו בקודש "כאשר צוה ה' את משה" בלבד בלי כל התפארות, אף בני ישראל בעשותם את המשכן וכליו "כאשר צוה ה' את משה - כן עשו" ללא כל התפארות, וזאת למרות שידעו בני ישראל שעל ידי כך שהמה כונים את המשכן הרי הם מביאים על עצמם את השראת השכינה בתוכם, מכל מקום עשו כן רק לעשות רצונו יתברך בבנין המשכן.

וזהו שרמזה לנו התורה בכותבה 'כן עשו' בדומה למה שנכתב 'ויעש כן' אצל אהרן הכהן, שהן כוונת אהרן אצל המנורה והן כוונת בני ישראל אצל המשכן לא היתה כי אם לעשות 'כאשר צוה ה' את משה'.

כן עשו בהקרכת הפסח

סמך לדברי מצאנו בהא דכתיב (שמות יב, כח): "וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו", ואף כאן צריך להבין כזאת על מה כפל הכתוב לומר שוב 'כן עשו'.

ואכן רבינו כ"ק מרן אדמו"ר השפת אמת זיע"א פירש שהרמוז בזה הוא שכל מעשי האדם צריכים להיות לשם שמים בלבד וללא כל פניות, שכן כך כתב (שנת תרמ"ח סוד"ה כענין):

"וגם פי' למען שצריך האדם לכוון במצוה שעל ידי זה יהיה כלי לקבל תורת ה' שלא לעשות המצוה בדרך הרגל בלבד, כי המצוה תלויה בכוונת עשייתה. ומצוינו באבותינו שנגאלו ממצרים בזכות מצות הפסח וכתיב 'ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' כן עשו', ופרשנו שהגם שידעו שהגאולה תלויה בזה, אך הם עשו רק לקיים רצונו יתברך ומהאי טעמא היה הכנה לגאולה, כי אם היה הכוונה כדי להגאל לא היה הכנה לגאולה כלל".

וכפסוק זה נשלם לנו החוט המשולש באותם שלוש הפעמים שהתורה מדגישה 'כן עשו', בהדלקת המנורה בעשיית המשכן ובהקרכת הפסח, שבכל אותם הפעמים היה יכול להיות לעושים פניות כהנה וכהנה והיו יכולים להגיע להתפארות והתפעלות, ובכל זאת כבשו את יצרם ולא עשו אלא רק כאשר צוה ה'.

אילו היה ראובן יודע

ובזה יכולים אנו ליתן טעם לשבח בדברי המדרש (ויקרא רבה לו ח): "אמר רבי יצחק בר מרין: למדתך התורה דרך ארץ שכשארם עושה מצוה היא עושה אותה בלב שמח, שאילו היה ראובן יודע שהקב"ה כותב עליו 'ישמע ראובן ויצילהו מידים' (בראשית לו, כא), בכתפו היה טרענו ומוליכו אצל אבינו".

וכבר האריכו בזה המפרשים כיצד יעלה על הדעת שראובן משבטי קה יהיה מהדר במצווה בשביל ליטרת הכבוד שהיה ניתן לו בכך שיכתב על זה בתורה.

ולפי דרכנו למדנו בכאן דבר עמוק, שאם היה ראובן יודע את החשיבות שיש לפעולתו שעשה כדי להציל את יוסף הצדיק הרי שהיה הדבר יכול להביאו שיעשה את מצוותו בהתפעלות מרובה והיתה חשיבות המצוה נפסדת בכך שהיה מהרהר בליבו בדבר החשיבות במצוה זו.

אולם עכשיו שלא ידע כלל מכך שהתורה תכתוב על מצוה זו שעשה ולא ידע עד כמה גדול כוחה של מצוה זו שעשה, עשה את הדברים בלא התפעלות והתנשאות ורק כדי לקיים את מצוות ה' ולעשות רצונו בלבב שלם, ובזכות זה שעשה את המצוה כחיקונה החשיב לו זאת הקב"ה למצוה רמה הראויה להכתב בתורה.

אמרי חמד
ק"ק

בסיום עשיית המשכן וכליו אומרת התורה (שמות לט, מב-מג): "ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו בני ישראל את כל העבודה, וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אותם משה".

והקשו רבותינו מפרשי התורה לשם מה בא כפל הלשון כפסוק האחרון, שלאחר שהתורה מספרת על כך שמשה רבינו ראה את כל המלאכה 'והנה עשו אותה' חזרת התורה ואומרת שוב 'כן עשו'. וראה להספורנו ולהאור החיים הקדוש מה שכתבו בזה.

ובשם רבינו כ"ק מרן אדמו"ר האמרי אמת זיע"א הביאו (בספר ליקוטי יהודה על אמר) לתרץ על פי דברי הילקוט שמעוני (תהילים רמו תשיג): "אמר רב חסדא: לית מילתא פליגא שבית המקדש של מטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה", וכך הוא למעשה בכל מצוה ומעשה טוב שהאדם עושה בעולם הזה שנפעל כדוגמתו גם בעולמות העליונים.

ולכן כפל הכתוב ואמר שמלבד כך אשר 'עשו אותה כאשר צוה ה' בעולם הזה - 'כן עשו' גם עשו כן בעולמות העליונים, ולכן מדגישה התורה ואומרת שמשה הוא זה שראה זאת, כיון שאכן רק משה רבינו שצפה באספקלריא המאירה ראה שכדוגמת מה שעשו למטה כך גם נעשה למעלה.

נתפעל מאוד היהודי הקדוש מתשובתו המחוכמת של הרבי ר' בונם אשר לא החזיק טיבותא לנפשיה ולא התנשא עקב זכייתו הגדולה, והסביר בזה את הפסוק (במדבר ח, א): "ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה" ופירש רש"י: "ויעש כן אהרן - להגיד שבחו של אהרן שלא שינה", שלא נראה על אהרן הכהן שום השתנות ולא היה בליבו כל מחשבות התנשאות והתפעלות למרות תפקידו העילאי, אלא שעשה כפי שנצטווה (כן הוא בספר נפלאות הרבי"א אות נז).

וכיוצא בזה הביא בספר 'תורת שמחה' בשם הרבי ר' בונם גופיה: "והקשה הרבי ר' בונם ז"ל: לכאורה מה הרבותא. ופירש שלא נתפעל מזה מאומה, ולא נשתנה ולא עלה בלבו שום גבהות, שבא לגדולה כזאת".

החכמה הגדולה סקל החכמות

וכל חכם לב בכם יבאו ויעשו את כל אשר צוה ה' וזה ין פרוש שיהחכמה הגדולה שבכל החכמות, היא שלא להיות חכם קלל, רק לעשות פאשר צוה ה', בלי שום חכמה בעולם. תורת שקיען

22 ספר חינוך - רמב"ם

וכל חכם לב בכם יבאו ויעשו את כל אשר צוה ה' (ל"ה, י')

ובספורנו עה"פ (נמלך כ"ו, י"ח) "איש אשר רוח בו" כתב: "איש אשר רוח בו - מוכן לקבל אור פני מלך חיים, כענין ובלב כל חכם לב נתתי חכמה".

וצריך האדם לדעת שענין זה, של להיות מבקש חכמה ועומד מוכן לקבל אור מלך חיים - הוא עיקר גדול, וכמו שנבאר.

שיחות מאמר פז מוסר

23

ובספורנו פירש: "איש אשר רוח בו" בענין אחר, וז"ל: "מוכן לקבל אור פני מלך חיים, כענין 'ובלב כל חכם לב נתתי חכמה' (שמות לא ו). והנה מדברי הספורנו נתגלה לנו סוד הדבר מהי מעלה זו של "חכם לב", שמבואר בכתוב שצריך שיקנה אותה האדם בעצמו קודם שיתן לו הקב"ה חכמה, וכמש"כ "ובלב כל חכם לב נתתי חכמה".

ומדברי הספורנו למדנו, כי "חכם לב" ענינו, מי שמוכן לקבל אור פני מלך חיים, ור"ל מי שאינו מסתפק במה שיש לו, אלא כל כולו מבקש ושואף להתעלות יותר ויותר, זהו "חכם לב" אשר זוכה שיתן ד' חכמה בלבו. וזו היתה מעלתו הגדולה של יהושע, אשר בזה היה מיוחד יותר משאר בני דורו, כי לבקשת החכמה שלו לא היה שיעור.

ואכן מצינו ביהושע, שבשעה שעלה משה למרום המתין לו יהושע למרגלות הר סיני ארבעים יום (רשי' שמות כד יג), וכל כך למה. ונראה שהוא כדי שמיד עם רדת משה רבו מן ההר יוכל לשמשו וללמוד ממנו, ומשום כך עזב יהושע את ביתו ואת כלל ישראל, והמתין מ' יום למרגלות ההר, והכל כדי לזכות לשמש את משה כמה רגעים נוספים, כשיעור הליכה מהר סיני עד למחנה ישראל, כה גדולה היתה מידת בקשת החכמה של יהושע. (ונתבאר ענין זה בהרחבה במאמר נט).

[ומצינו גם במעשים טובים שצריך האדם לשאוף ללא גבול, וכמו שאמרו חז"ל (תנא רבי אליהו רבה פ"ה): "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, אברהם יצחק ויעקב", חייב זה נאמר לכל אדם, ואפילו הוא רחוק מאד ממעשי האבות, מכל מקום צריך ששיאפתו תהא להגיע למעשי האבות, ואז הוא זוכה להתעלות כפי ערכו].

24

ועומק הענין הוא, שאת בית הקיבול לחכמה, דהיינו בקשת החכמה, על האדם להכין בעצמו, ורק אז הקב"ה ממלאו, וכמו שנאמר: "הרחב פיך ואמלאהו" (תהלים פא יג), ופירש"י ובאבן עזרא: "הרחב פיך ושאל ככל שתוכל, ואמלאהו". "הרחבת הפה", שהיא יצירת בית הקיבול, מוטלת על האדם עצמו.

וזה כל עבודת האדם, להכין את הבית קיבול לחכמה. וגם עבודת המדות היא בכלל ההכנה לחכמה, שהרי אחז"ל (פסחים סו ב): "כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת, כל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת", במסרון טוהר המדות אין האדם ראוי להיות "בית קיבול" לחכמה, וממילא חכמתו מסתלקת.

25

ומעין דבר זה שאת בית הקיבול צריך האדם להכין בעצמו מצאנו בנס השמן אצל אלישע, שהיתה האשה צריכה להכין כלים כאשר תוכל (מלכים ב ד ג), ורק אז נעשה לה נס ונתמלאו, וכשאמר הנער שאין עוד כלי, "ויעמוד השמן" (שם ו), כי אין הנס נעשה לאדם אלא כשהכין כלים לקבלו. וכן הוא בהשפעת החכמה על האדם, שאת "בית הקיבול" שלו לקבלת החכמה צריך האדם בעצמו להכשיר, וה"בית קיבול" הוא "בקשת החכמה" - "חכם לב", וע"י זה הוא זוכה לשפיע רב לאין שיעור.

דהנה כתוב בפרשת כי תבא (תקניס כ"ט, כ'): "המסות הגדלת אשר ראו עיניך, האתת והמפתים הגדלים ההם. ולא נתן ה' לכם לב לדעת, ועינים לראות, ואזנים לשמע, עד היום הזה".

וצריך לעיין, דהנה בתחילה כתוב: "המסות הגדולות אשר ראו עיניך" - ומתבאר שהעינים ראו והבינו את המסות הגדולות, ובפסוק שאחר זה כתוב: "ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות" - שמשמעו שלא ראו ולא הבינו, ומה הפשר?

ועוד צריך להבין, למה כתוב "ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות"? היה צריך להיות כתוב: "ולא היה לכם לב לדעת ועינים לראות"!

ונראה, דהנה איתא בגמרא (נכספ ל"ג): "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים". וביראת שמים יש שני אופנים: האחד - יש אדם שהוא ירא ה', אבל כל יראתו היא רק במקרה כלומר: לא כל מעשה ומעשה שעושה עובר אצלו חשבון נוקב ומבורר, אלא שכך קיבל ממוריו והוריו, שזה אסור לעשות - וזה מותר לעשות, וכך אדם זה חי בעולם הזה בלי מחשבה הכל במקרה אצלו.

נמצא דאיש זה גם אינו כלי כדי לקבל את האור הגדול של יראת שמים אמיתית, באשר יראתו אינה באה לו מחכמתו אשר קנה, ולא יראתו היא אשר מעכבתו מלעבור על רצונו קונו, ולכן איש זה מועד הוא ליפול ברשתו של היצר הרע, כי נפשו אינה קשורה באמת אל יוצרו ואל בוראו.

27

והשני - הוא האדם אשר יש לו לב לדעת, עינים לראות ואוזנים לשמוע כדי לשקול בפלס מעשיו ולקנות בעצמו את יראת ה', והוא הוא האיש הנקרא: "חכם לב", ועליו כתב הספורנו שהוא "עומד מוכן לקבל אור פני מלך".

ומפני שהוא קונה את החכמה לבדו, ולא מחמת שקיבל את הוראות איסור והיתר מרבותיו - לכן אינו כ"כ מועד ליפול ברשתו של מלך זקן וכסיל, מפני שלמד בעצמו את תכסיסי המלחמה, וגם יראתו - קנין נפשו היא.

28

הכלים להגיע ליראת ה' - בידי שמים

והנה מה שנאמר "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" - הכונה היא על עצם היראה, שקנין היראה אינו בידי שמים, אבל ה"עינים לראות",

וה"לב לדעת" - שהם הכלים הגורמים לו לאדם להבין ולהשכיל כדי לקנות את היראת שמים בנפשו - זה כן בידי שמים. כלומר: הקב"ה יכול להטות את לב האדם שענינו לא יראו, ושלבו לא יתבונן.

ולכן לא נאמר: "ולא היה לכם לב לדעת" - אלא "ולא נתן ה' לכם לב לדעת", שהקב"ה לא נתן את הכלים שהם הגורמים לקבל ולהבין ביראת ה'!! ולכן אפילו שראו מסות גדולות כמו שנאמר בפסוק - לא הועיל להם לקנות היראה בנפשם, ולמה? - "כי לא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות"!!

ובזה יושב עוד דיוק אחד, דהנה לכאורה היה צריך להיות כתוב: "ולא נתן ה' לכם עינים לראות ולב לדעת", והיינו להקדים את העינים ללב, שהרי בגלל שהעינים אינן רואות - לכן הלב אינו משכיל להבין! מדוע איפוא שינה הכתוב והקדים את הלב לעין, באמרו: "ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות"?

29

אלא כפי שביארנו, שהעינים באמת ראו ראייה גשמית, אלא שהיתה זו ראייה שאינה הופכת ומולדת אצל האדם יראת ה' עצמית!! וכדי להגיע לראייה המולידה יראת ה' - לזה צריך קודם "לב מבין"!! ושפיר שייך להקדים את הלב לעינים!

37

choices, which may have raised or lowered his bebira-point. Or it may be affected by factors outside his control. Divine Providence may have placed him from childhood in a certain environment, higher or lower as the case may be. (To gain some inkling of why God arranges matters so that some have their bebira on one level and some on another, read carefully what we have written in the essay "Why Do the Righteous Suffer?")

There is thus no free choice except at "the point of free choice," and this point is fixed by antecedent factors. But there are no outside factors which can affect the act of behira itself. Here the human being himself reigns supreme.

38

This is also the meaning of that famous saying of our Rabbis (Berachot 33b): "All is from Heaven except the fear of Heaven."

"All is from Heaven": all that befalls a person, everything that determines where his choice shall take place, the level of his bebira as well as the kind of test to which he will be submitted—all this is from Heaven. The only thing in man's hands is "the fear of Heaven," which is the sense of responsibility to the truth which he can either adopt or reject as he wills. The fear of Hashem—whether the fear of material consequences or fear and awe on higher levels—is essential to prevent one being deflected from the truth. This is the essence of bebira.

39 Enei Yisrael - R. Belsky - pg 353

The Gemara (Sanhedrin 16b) mentions two ways in which the furnishings and vessels to be used for the Avodah could become sanctified: "כל הכלים שעשה משה משיחתו מקדשן" - All the vessels that Moshe made were sanctified when they were anointed with the

Shemen HaMishchah, מִיֵּן וְאִילַךְ עֲבוֹדַתְךָ מְחַנְכֶת, - from then on the Avodah would consecrate them." We see, therefore, that the Shemen HaMishchah was only used in Moshe Rabbeinu's time, and applied to the vessels he personally used in the Mishkan. Without analyzing the Gemara deeply, it is possible to suggest that the vessels of the Mishkan actually required both anointing, and also to be used for the Avodah in order to invest them with kedushah. Both of these stages together invested the vessels with the power of klei shareis. From then on, new vessels did not require anointing, and their use for the Avodah alone consecrated them. This would explain why the Avodah of Moshe Rabbeinu had to be mentioned in Sefer Shemos, for the kedushah of the Mishkan was dependent upon it, and this was final act that brought an end to the Galus of Bnei Yisroel.

40

Chazal tell us that Rivka Imeinu restored the three signs of Kirvas Elokim that had been Sarah Imeinu's hallmark: Ner daluk, brachah b'issah, and annan kashur lohel - the candles stayed lit from Shabbos to Shabbos, there was a blessing in her dough, and the Clouds of Glory rested on her tent. These three signs were present in the Mishkan. The ner daluk is represented in the Mishkan by the Menorah, the brachah b'issah by the Shulchan, and the annan kashur by the Mizbe'ach HaKetores. Once the Divine Presence had been restored to the level it had been in the days of the Avos, the Geulah was complete.

41 Hashra'as HaShechinah, restoring the Divine Presence to Klal Yisroel, was only accomplished through the Avodah performed in the Mishkan. The power vested in the utensils of the Mishkan through their anointing was truly awe-inspiring. Still, just sanctifying the vessels and erecting the Mishkan, thus creating the potential for kedushah and hashra'as HaShechinah, would not have been sufficient. Unless the kedushah is actualized, the Divine Presence will not appear, and there is no Geulah. This is why the Moshe Rabbeinu's avodah in the Mishkan belongs in Sefer Shemos. Moshe Rabbeinu had to actualize the potential kedushah in the vessels of the Mishkan, and in so doing, he created the conditions which allowed for HaKadosh Baruch Hu to allow His Glory to descend upon His House.

* Every Jew resembles a vessel of the Mishkan, endowed with the power to generate tremendous kedushah. Like the keli shareis, a few possess the capacity for two levels of kedushah. One level is a potential kedushah whereby he has the innate potential to sanctify those aspects of the world with which he comes into contact. Yet, this potential must be used in the proper way. While having great potential is a fine thing in itself, if it remains untapped, it can be the mark of a wasted life spent wallowing in the fanciful nostalgia of "what could have been."

42 The ability of every Jew to sanctify himself and the world around

him must be utilized and brought to fruition. By bringing one's power of kedushah mikoach el hapoel, by actualizing one's potential, one is able to draw down the Shechinah upon himself and attain the second, higher level of kedushah represented by the Mishkan.

Each of us is familiar with the empty feeling of unrealized potential that says, "I could have... I should have..." but instead of falling prey, however, to the creeping gloom of depression, whereby a person can become habituated to failure, chas vechalilah - a sin greater perhaps than the original shortcoming - each of us must instead look forward, and take up the challenges of our personal avodah once more. Avodah is what actualizes the potential and brings down the Divine Presence. It is the key for each person to transform himself into a microcosm of the Mishkan. Through heartfelt tefillah, limud HaTorah and acts of chessed, a person builds his character and refines his spiritual sensitivities, drawing ever closer in sublime deveikus to the Ribbono Shel Olam.

43

ויצו משה ונח אל יעשו עוד מלאכה לתרומה הקדש (לו ו). צריך להבין מדוע צוה משה שלא לנדב עוד למשכן. הרי להקדיש לבדק הבית הוא מצוה כדאיתא בסוף ביצה [לו ב], אף שלא ידוע צורך. ונראה שהוא מענין איסור להתרים כל אשר לו [ערכין כח א], והיה בכאן האיסור בהוראת שעה שלא ינדבו עוד כיון שיש כבר יותר מכדי הצורך, והטעם שידע משה שאף כמה שישאר לכל אחד לעצמו אפשר לעשות לכבוד שמים ורצון השי"ת, ואף בהנאת גופו יש לעשות רצון השי"ת בדיעתו שהוא תמינה מה' ליהנות בהם ולהתנאות בהם לכבוד

שמים, דכל פעל ה' למענהו [משלי טז ד], ובכל דבר יש לעשות רצון השי"ת, לא רק בבנין מקדש וכדומה שהם דברים מובנים וידועים לכל, אלא גם בכל דבר.

הלכה פרשת ויקהל - פקודי - החודש והלבוב

never become tamei as a midras. דקא נמי קנים חדשות באו לקאן - Here too, then, in the case of the utensil which had been repeatedly nunciated and repaired until its repaired area reached the size of a pomegranate, a "new face" has come into being here, and this "new" utensil never become tamei. Chizkiyah was impressed with the comparison made by R' Yochanan: He exclaimed about [R' Yochanan]: This is no mere mortal! איקא דאמרי כגון דין בר איש - Some say that Chizkiyah exclaimed: One such as this is a great person!

14. He is rather an angel (Rashi). 15. Rashi to Eruvin 24a דין כגון דין; see also Rashi here.

בל ענין המחודשות הרי הוא חלי באמונה, דבר חדשים לבקרים רבה אמונתך, אם אדם רוצה לחדש את עצמו הרי הוא צריך לאמונה יתירה, והענין בזה הוא כי הרי מיקודות האמונה הוא כי הבריאה נחמדת תמיד ע"י מאמר ה' החמידי המחודשו ומקיימו, ואילו ה' רגע שלא ה' מאמר יהי רקיע, לא ה' מקום לקיום כל הרקיע וה' בטל מאליו, נמצא כי כל רגע הוא התהוות חדש ואינו שייך כלל להעבר, אם כן הרי מטעם זה לחוד הרי ביכולתו להחמיל מחדש כיון שהוא דבר חדש שאינו שייך למה שה'.

החידושי הרי"מ אמר צפי המשנה "אם לא עכשיו אימתי" כי זה העכשיו שהאדם עומד בה, הרי לא ה' בעולם מאז ששם ימי בראשית, ולא יהי עוד הפעם, ואם לא עכשיו - אימתי יהי עוד הפעם העכשיו הזה, וזה מחייב לנצל כל רגע בכל היכולת, אבל יש בזה נקודה כי זה הדבר נותן היכולת להאדם לחדש את עצמו בחידוש כל רגע ורגע.

המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, חת, העולם הוא היסוד לחדוש אצל האדם, ורק ג' אמונות בחידוש העולם יכול להגבי' את עצמו מהמקרה והטבע ולחדש את עצמו, ולכן חדשים לבקרים, להתחדש בוקר בצה' יום חדש הוא ע"י האמונה של איש יהודי שיש המחודשות הבריאה, וממילא הוא יכול להתחדש כמותה. וזהו היסוד מיישב השפ"א בליקוטים קושיית הרמב"ן, כי ענין האמונה בחידוש הבריאה והעולם יכול האדם להשיג מזה שכחוב "החודש הוא לכם", דהיינו שיש בהבריאה כח

חידוש והוא מחמת הצורה עולם המחודש הבריאה מאין ליש.

לפני שנה דיברנו צפ' פרה שהשם "אליעזר" מורה על התגברות נגד יאוש, ולכן הגימטריא שלו הוא א' יומר מיאוש, ויש להרגיש בזה נקודה חדשה, כי יאוש שייך רק אם האדם מושב שהוא הנשבר ודם עושה, והדבר חלי בו, וכשרואה שאין ביכולתו להמשיך אז הרי הוא מיאוש, כי חושב כי אין זה בכוחו להתגבר, אבל אם יודע כי הכל חלי בצורה עולם, ואלקי אבי בעזרי, אז ממילא אין לו מקום להמיאוש, רק אדרבה יכול להתחיל מחדש, ואינו מביט על העבר.

הנה ענין החדש הזה לכם הוא ענין של המחודשות, שהאדם יחדש את עצמו ויאלץ מן ההרגל והמיישנות, וזה ה' כל יסוד הגאולה, היינו כח החידוש, ומה שמפריע האדם ביותר כאשר רוצה לחדש את עצמו הוא העבר שלו, כי אינו רואה איך יכול לחדש את עצמו לאחר שכבר הורגל במעשים אחרים לא לה' המה, והאדם צריך להאמין שיש ביכולתו לחדש את עצמו.

ראשית כל, הדבר המפריע להתחדשות הוא מה שחושב כי לחדש את עצמו הוא דבר קשה מאוד להחליף את כל מהותו להיות חדש לגמרי, איך זה שייך, החת"ס בפרשתן מביא דברי הגמ' בשבת (ק"ג ע"ג) על הא דחנן דכל כלי בעלי בחים טהורים כשניקבו כמוליא רימונים, בעי חוקי' ניקב כמוליא זית וסתמו וחור וניקב כמוליא זית וסתמו מהו, וא"ל רבי יוחנן דפינים חדשות באו לכאן, קרי

עלי לית דין בר אינש, ופי' רש"י שהוא מלאך, ומה ה' הכונה בזה שבשניל חידוש סגרה זו קראו בשם מלאך, החת"ס מיישב בגמ' זו דבר חמוה בפרשתן, דמבואר בחז"ל כי משה רבינו פירק המשכן והעמידו פעמיים בכל יום, ולחד מ"ד ג' פעמים, והאיך א"כ נחקים החיוב של ופתח אהל מועד חשבו יומם ולילה שנעם ימים, הלא בעת שנפתח המשכן לא היו פתח אהל מועד, ע"י בדברי הרמב"ן מש"כ בזה. וכ' החת"ס כי הכונה הוא שמעולם לא פירק משה רבינו כל המשכן, רק הגבי' קרש מאדן שלו וחזר והכניסו, וכן כל הקרשים ועי"ז הרי פנים חדשות באו לכאן, והי' הקמה חדשה מבלי שיהי' מפורק המשכן, ודפח"ת, (ע"י בחורת משה מש"כ דרך אחר נענין זה עפ"י גמ' זו), ויש בזה אומר החת"ס לימוד גדול בעניני עבודה, כי בעת שאדם הולך לחדש מעשיו, והוא מלא פחד מזה שמוטל עליו לשנות את כל עצמותו, כל מדותיו לתקן, כל אצרו להטיב ולזכר, הרי אי אפשר לו לעשות כל זה, רק העבודה הוקל עי"ז שיכול לעבוד על מדה ומדה צפני עצמו, על כל אבר צפני עצמו, עד שבסוף בגומרו כל אצרו ומדותיו הרי פנים חדשות באו לכאן, וזה כונת הגמ' לית דין בר אינש, אלא מלאך היינו כי בדרך זה יכול לבוא להיות מלאך אלקים ופנים חדשות, ע"י בדברי המהרש"א בחידושי אגדות (בבב"ק קס"ד:) שזה חפיקו של אדם בעוה"ז להיות דומה למלאך ה', והרי ביכולתו אם עובד על עצמו באופן כזה שנעשה פנים חדשות.

ובאמת יש בזה הכנה אחרת, כי הרי הימים של ניסן הם למעלה מסדר הטבע, כמבואר ששם ניסן הוא על סם הנס, והנהגת הימים הם למעלה מסדר הטבע, ולכן גם הימים הם למעלה מגדרי הזמן, והזמן כולל למעלה מן הזמן, ולכן יש ביכולת להתחדש נימים אלו, כי אין כל חדש תחת השמש, ומי שדבוק בסדר הטבע אינו יכול להתחדש אבל מי שהוא למעלה מן השמש, והיינו נימי ניסן שם יש כח המחודשות.

ידוע מה שפירשו בספרי חסידות לשון הפיוט "חודש אשר ישועה בו מקיפות", דהיינו מלי' החנוני מקיף, כי בחודש הזה מקבלים כוחות מן השמים בהקפה, על חשבון העמיד, כמו שהי' בעת גאולת בניי ממצרים גופא שע"י שנהויליך וגו' מעבדון וגו' וכו' לכל הנסים, כן הוא הכח של חודש הגאולה שחזר אותו שאלה והקפה לבני ישראל, שנחננו להם כח גאולה והמחודשות בהקפה, אבל אומר השם משמואל' (צפ' מוריע) כי מי שיושב צניחו צניכוק ידים אין החנוני בא אליו ליתן לו סחורה בהקפה, רק מי שיואלץ לשוק לקנות הוא מקבל בהקפה, ובחודש ניסן צריכים להיות יואל לקבל את מ"ה שמקיפים.

בפרשת פקודי כתיב על כל דבר שעשו בניי במשכן, "כאשר צוה ה' את משה", והמפ' העירו כי על הקמת החצר בכו"פ לא כי כאשר צוה ה' את משה, ובספר חוררת אמת להרה"ק רבי לייבל איגר ז"ע כתב לפרש זאת עפ"י הפסוק (חלילים פה ה) אשרי תבחר ותקרב ישכן חצרך, שלכאורה לפי סגנון הפסוק הי' צריך לומר תבחר חצרך כמו שבי תבחר ותקרב, רק כונת הדברים הוא, כי בציור אדם בומר הקב"ה ואלת מי הוא מקרב, רק אדם כזה שהוא עושה פעולה מצדו שעב"פ ישכון בחצר, וזה פי' הכתוב אשרי תבחר ותקרב - מי - ישכון חצרך, מי שעב"פ נכנס לחצר, וזה הכונה שלא כחוב אצל הקמת החצר כאשר צוה ה' את משה, כי זה הי' עשיית האדם המוטל עליו לעשות, דהיינו שיקיים ישכון חצרך, וזה ג"כ הכונה בנימי ניסן, שזוכין להתקרבות גדול מהשי"ת, אך

צריך שהאדם מצדו יעשה פעולה שעב"פ ילך לשוק לקבל את ההקפה, דהיינו שיכין הכלים בנימי ההכנה להמו, להיות לו כלי לקבל הארוק הגדולים היורדים בניסן וכליל התקדש חג.